

**ЗАКАРПАТСЬКА ДЕРЖАВНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА
ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ**

**ПРОБЛЕМИ
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ
КАРПАТ**

**Міжвідомчий тематичний науковий збірник
Заснований у 1991 році**

ВИПУСК 24

ВЕЛИКА БАКТА – 2015

ПРОБЛЕМИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ КАРПАТ Міжвідомчий тематичний науковий збірник. Випуск 24.

У збірнику вміщені статті вчених та спеціалістів із науково-дослідних і навчальних закладів України, в яких висвітлюються здобутки та перспективи розвитку науки в галузях землеробства, рослинництва, садівництва, виноградарства, тваринництва та економіки.

Збірник розрахований на наукових працівників, спеціалістів агропромислового комплексу.

ПРОБЛЕМИ АГРОПРОМИШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА КАРПАТ Межведомственный тематический научный сборник. Выпуск 24.

В сборнике помещены статьи ученых и специалистов научно-исследовательских и учебных заведений Украины, в которых освещены достижения и перспективы развития науки в отраслях земледелия, растениеводства, садоводства, виноградарства, животноводства и экономики.

Сборник рассчитан на научных работников, специалистов агропромышленного комплекса.

PROBLEMS OF AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF CARPATY Interdepartmental collective scientific issue. Volume 24.

In this issue take place the papers of scientists and specialists from research and educational institutions of Ukraine, which advance and prospects of mountain science are lightened in branches of soil cultivation, fruit growing, vine growing, animal husbandry and economy.

The issue is reckoned upon research works and specialists of agroindustrial complex.

Выдається за рішенням Вченої ради Закарпатської державної сільськогосподарської дослідної станції НААН від 19 листопада 2015 року, протокол №10.

Редакційна колегія: Г.В. Спаський, д.с.н. (віщ. редактор); Н.Ф. Шахович, к.с.-г.н. (заст. віщ. редактора); В.М. Агіт, к.б.н.; М.Д. Бомба, д.-с.-г.н.; В.В. Бура, к. б. н.; Й.С. Височанський, к.-с.-г.н.; В.Г. Влох, д.-с.-г.н.; В.В. Влізло, д.в.н.; І.М. Года, к.с.-г.н.; Г.Д. Гуцуляк, д.с.-г.н.; М.Й. Головач, к.-с.-г.н.; А.Г. Дзюбайло, д.-с.-г.н.; С.М. Кормош, к.-с.-г.н.; М.А. Лендел, д.с.-г.н.; О.С. Любка, к.-с.-г.н.; М.Й. Малик, д.с.-г.н.; В.П. Міклова, д.с.-г.н.; О.О. Матієта, к.-с.-г.н.; В.І. Ніколайчук, д.б.н.; Г.М. Селідо, д.-с.-г.н.; О.І. Савіна, д.-с.-г.н.; Н.А. Шекмар, к.с.-г.н.

Адреса редакційної колегії: 90252, Закарпатська область, Берегівський район, с. Велика Бакота, Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН

тел.: (03141) 2-31-74, e-mail: insbakta@ukr.net, www.insbakta.org.ua

Свідомо про ресурцію: Серія КВ №19421-9221ПР від 07.07.2012 р.

Відповідальність за достовірність та зміст статей несуть автори.

© Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН, 2015.

Проблеми агропромислового комплексу Карпат. 2015. Вип. 24.

УДК 330.341.1

А.В. БАЛІЦН, доктор економічних наук, академік НААН,
в.о. віце-президента Національної академії аграрних наук України
Г.В. СПАСЬКИЙ, доктор економічних наук, директор Закарпатської
сільськогосподарської дослідної станції

ВНУТРІШНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Акцентовано увагу на важливості залучення та використання внутрішніх інвестицій, особливо на рівні областей та окремих територій України. Запропоновано шляхи ефективного використання місцевих фінансових ресурсів, заходи, щодо інтенсивного залучення національного капіталу у виробничу сферу, проаналізовано питання, пов'язані із розвитком фінансової інфраструктури.

Висновокено, що ринок інвестицій має надзвичайно великі резерви, які не завжди ефективно використовуються на практиці. Нині, головним джерелом технічного оновлення виробництва вважаються амортизаційні відрахування та прибуток підприємств аграрного сектору.

Інвестиції, національні інвестиції, аграрний сектор, інвестиційні процеси, ефективність використання фінансових ресурсів.

Постановка проблеми. Україна у контексті об'єктивної необхідності інноваційної моделі розвитку, потребує значних сум фінансових інвестицій. Надзвичайно важливим є оптимальне поєднання як внутрішніх, так і зовнішніх джерел інвестування. Фінансова складова сприяє вирішенню економічних, соціальних та екологічних проблем розвитку аграрного сектору країни.

Однак не зменшуючи важливості зовнішніх (іноземних) інвестицій, акцентуємо увагу на внутрішніх (національних) ринках інвестицій. Нині актуальне лишається проблема пошуку внутрішніх джерел інвестування й активізації інвестиційної діяльності в аграрному секторі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми ефективного використання фінансових ресурсів досліджують чимало відомих зарубіжних і українських економістів-аграрників. Питанням банківського кредитування та ефективного використання банківського капіталу, моделювання стратегії інвестиційної діяльності, методологічними аспектами стратегічного управління інвестиційними процесами присвятили наукові праці відомі

селекційно-насінищякого процесу створення сортів, які зареєстровані у Державному Реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

Удосконалено метод створення сортів буряку столового кінчаного сорто типу Ерфуртський, який дозволяє прискорити селекційний процес на 16 років за рахунок гібридизації одностовкових і багаторосткових джерел столових та культури *imino* і селективного фону, який апробований при створенні нового сорту Багрянний.

Разрождено методики створення сортів шпинату Бос, Красень Полісся, Переможець з урожайністю до 22 т/га і вмістом вітаміну С до 52 мг/100 г.

Перелік літературних джерел.

2. Корнієнко С. І. Особливості сортів буряка столового та ефективні способи щодня вирощування маточників і насіння / С. І. Корнієнко. – Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – С. 133-138.
3. Томах Є.О. Економічна ефективність вирощування насіння буряку столового на зрошенні / Є.О. Томах, Л.М. Урошна. – Вісник Харківського національного університету. - № 1. – 2012. – 64-67.
4. Агапов С. П. Столовые корнеплоды / С. П. Агапов // Сельхозгиз. – М., 1954. – 266 с.
5. Жуковский П. М. Культурная флора / П. М. Жуковский. – Л.: Колос, 1971. – 87 с.
6. Ермакова А. И. Биохимия овощных культур / А. И. Ермакова, В. В. Арасимович. – Л.–М.: Сельхозгиз, 1961. – С. 411-418.
7. Красочкин В. Т. Свежela / В. Т. Красочкин. – М.: Сельхозгиз, 1960. – 155 с.

Анотація. У статті наведені результати досліджень впливу окремих елементів технології вирощування на фенологію, ростові процеси та урожайність нової овочевої культури – бамії. Вивчено вплив розсадного та безрозсадного способів вирощування та різних площ живлення (70×30 та 80×40 см). Встановлено, що найвищий урожай – $2,02 \text{ кг/м}^2$ ($20,2 \text{ т/га}$) рослини формують за розсадного способу вирощування при забезпеченні площею живлення 70×30 см.

Однею з нетрадиційних культур, яку з успіхом можна вирощувати на Закарпатті, є абельмощує істівний (*Abelmoschus esculentus* (L.) Moench) або бамія (*Nibiscus esculentus* L.). Це однорічна трав'яниста тропічна рослина з родини Мальвових (*Malvaceae*). Батьківщиною бамії є Африка. Широко культивується в тропічній і субтропічній зоні як багаторічна культура. В Європі вона відома ще за 2000 років до н.е. Зараз вона поширена в Греції, Італії, Франції, Туреччині та Південній Америці.

розвивають. Рослини позитивно реагують на підживлення на початку свого росту і розвивають.

вимагає вивчення окремих елементів технології вирощування та впливу їх на урожайність.

Мета наших досліджень полягала у вивченні урожайності бамії за різних способів вирощування та площі живлення рослин. Дослідження проводили у 2012–2014 р.р. у низинній зоні Закарпаття (Виноградівський р-н, с. Сасово).

Матеріали і методи досліджень. Вирощування рослин бамії проводили з використанням розсадного і безрозсадного способів. Для вирощування розсади, попередньо замочене пророщене доби у теплій воді насіння висівали у горщики розміром 6х6 см, заповнених ґрунтосумішшю. При безрозсадному способі попередньо замочене насіння висівали безпосередньо у ґрунт ділянки. Ґрунт дослідної ділянки – дерново-підзолистий, суглинковий, слабо-кислий, вміст гумусу 2,8% структура дрібногрудкувата.

Розсад у віці 30-35 днів у обидва роки досліджень висаджували у другій декаді травня. Насіння у відкритий ґрунт висівали у першій декаді травня. Рослини на ділянці розміщували за схемами: 70х30 см (4,8 шт./м²) та 80х40 см (3,1 шт./м²). Кожен варіант досліду закладали у трьох повтореннях методом рандомізованих блоків. Площа дослідної ділянки – 30 м².

Догляд за рослинами полягав у своєчасному пропонуванні і проріджуванні (у варіантах з висівом насіння у ґрунт) та помірному поливі. До початку цвітіння провели підживлення деревною золою з розрахунку 1 скінка на 10 л води, настоєм протитом доби.

Протягом вегетації на всіх варіантах проводили фенологічні спостереження, фіксували біометричні параметри рослин та визначали урожайність. Статистичну обробку даних проводили за стандартними біометричними методами [3].

Результати та їх обговорення. При вивченні фенології рослин увагу звертали як на загальний період вегетації, так і на тривалість окремих міжфазних періодів

За розсадного способу вирощування сходив з'являлися у середньому через 11 днів. При висіві насіння у відкритий ґрунт появу сходів відмічали на 5 днів пізніше. Перший та другий справжній листки в умовах відкритого ґрунту з'являлися із затримкою в один день. Тривалість періоду від появи другого листка до початку бутонізації для розсадних рослин знаходилася у межах 17–20 днів, а в рослин, отриманих від висіву насіння в ґрунт – у межах 21–22 днів. За обох способів вирощування випередження в розвитку, хоч і незначне, спостерігали у варіантах з розрідженим розміщенням рослин. Рослини, вирощені через розсад, дещо скоріше (на 1–2 дні) починали цвісти та формувати плоди.

Розсадні рослини почали плодоносити у другій декаді липня, а отримані від посіву у ґрунт – у третій декаді. Найдовшим періодом плодоношення був у варіантах з розсадними рослинами. При забезпеченні більшою площею живлення плодоношення продовжувалася в середньому 69 днів, а за схеми розміщення 70х30 см – 65 днів. За безрозсадного

вирощування – 61 і 63 дні відповідно. Плодоношення рослин на всіх варіантах досліду закінчувалося у вересні, а природне відмирання – у жовтні. Загальна тривалість вегетаційного періоду дорівнювала у варіантах з розсадними рослинами. Вона знаходилася в межах 136–137 днів і не залежала від площі живлення. Рослини, отримані від прямого висіву насіння у ґрунт, мали короткий період вегетації – 129–130 днів. На всіх варіантах до кінця вегетації, при заплідненні плодів на рослинах, формувалося насіння.

Вимірювання висоти рослин у різні фази генеративного періоду показало певні відмінності за цією ознакою залежно як від способу вирощування, так і від площі живлення рослин. Висота у фазах бутонізації, цвітіння та плодоношення завжди була вищою у розсадних рослин (Табл. 1).

Таблиця 1 - Висота рослин бамії в генеративному періоді (середнє за 2012–2014 р.р.)

Спосіб вирощування	Площа живл., см	Висота рослин (в см.) у фазі		
		бутонізації	цвітіння	плодоношення
Розадний	70х30	21,2±1,1	25,4±2,3	57,4±2,2
	80х40	23,4±1,8	27,1±1,4	65,2±1,8
Безрозадний	70х30	18,3±2,1	22,5±0,9	55,1±1,7
	80х40	20,3±1,0	24,0±1,6	63,5±2,1
НПР 0,05		1,4	1,1	1,8

При порівнянні величини ознаки на варіантах із різними площами живлення, можна констатувати що більша площа забезпечувала більшу висоту рослин. Так, наприклад, розсадні рослини при забезпеченні їх площею живлення 80х40 см досягали у фазі бутонізації 23,4 см, а при площі живлення 70х30 см – 21,2 см. У безрозсадних рослин висота у цій же фазі складала 20,3 та 18,3 см відповідно. На початку фази цвітіння висота рослин зростала в середньому на 4–5 см при збереженні тих самих співвідношень. Під час плодоношення висота рослин значно збільшувалася і досягала на варіантах з розсадним способом вирощування 57,4–65,2 см залежно від площі живлення, з безрозсадним – відповідно 55,1–63,5 см. Слід зауважити, що перша квітка у всіх варіантах формувалася у пазусі третього листка.

Щоб не допустити переростання плодів, збір урожаю проводили 2 рази на тиждень. Кількість плодів, зібраних з окремих повторень кожного варіанту, підраховували та зважували. Результати досліджень зазначених вище ознак представлені у таблиці 2.

Кількість плодів, сформованих рослинами на різних варіантах, коливалася від 68,4 до 81,7 шт./м². При порівнянні розсадного і безрозсадного способів вирощування при забезпеченні рослин однаковою площею живлення чітко видно переваги першого способу.

Таблиця 2 - Урожайність бамії за різних способів вирощування та площі живлення рослин (середнє за 2012 – 2014 р.р.)

Спосіб вирощування	Площа живлення, см	Кількість рослин, шт./м ²	Кількість плодів, шт./м ²	Середня маса плоду, г	Урожайність	
					кг/м ²	т/га
Розсадний	70х30	4,8	81,7	24,7	2,02	20,2
	80х40	3,1	73,2	26,0	1,90	19,0
Безрозсадний	70х30	4,8	76,0	23,9	1,82	18,2
	80х40	3,1	68,4	25,8	1,76	17,6
НР 0,05			2,1	1,6	0,09	

Певний вплив на кількість отриманих з одиниці площі плодів мала і площа живлення. Як бачимо з таблиці 2, більш цільне розміщення рослин забезпечує більшу кількість плодів, отриманих з 1м². Це відбувається за рахунок збільшення кількості рослин на одиниці площі.

Найвищу урожайність плодів бамії (2,02 кг/м²) отримано при розсадному способі вирощування за схеми розміщення 70х30 см. При збільшенні площі живлення до 80х40 см вона дещо зменшувалася і досягала 1,9 кг/м². За безрозсадного способу вирощування урожайність зменшувалася до 1,82 – 1,76 кг/м². Очевидно це можна пояснити тим, що розсадні рослини у більш ранні строки вступали в плодоношення, а закінчувалася ця фаза для розсадних і безрозсадних рослин одночасно (у середній вересні).

Висновки

1. Встановлено, що в низинній зоні Закарпаття бамія встигає пройти всі фенологічні фази, характерні для однорічних овочевих культур.
2. Доведено, що використання розсадного способу вирощування рослин дозволяє отримати врожай у середній липня, що приблизно на декаду раніше, ніж за безрозсадного способу вирощування.
3. Тривалість вегетаційного періоду бамії залежала від способу вирощування і не залежала від площі живлення. Так, у рослин, вирощених через розсад у умовах низинної зони Закарпаття вона досягала 136 – 137 днів, що приблизно на тиждень більше, ніж у безрозсадних рослин.
4. Встановлено, що при забезпеченні більшою площею живлення рослин бамії у всіх фазах генеративного періоду були вищими, ніж на варіантах з меншою площею живлення. Але серед варіантів з однаковою площею живлення перевага була у розсадних рослин.
5. Урожайність бамії на різних варіантах коливалася від 1,76 до 2,02 кг/м² (17,6 – 20,2 т/га). Найвищий урожай отримано при використанні

розсадного способу вирощування та забезпеченні рослин площею живлення 70х30 см.

Перелік літературних джерел:

1. Сич З. Овощеводство – идеальная отрасль для инноваций / 3. Сич // Овощеводство. – 2013. - № 7 (103). – С. 12-14;
2. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.obleria.com/calorie/vegetables/1299-bamya-okta.html>;
3. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. – М.: Колос, 1985. – 351 с.

УДК 635:631.527

СТВОРЕННЯ ВІГЧІЗНЯНОГО СОРТИМЕНТУ МАНГОЛЬДУ (БУРЯКУ ЛИСТКОВОГО)

Позняк О.В., м.н.с.

Дослідна станція «Маяк»
Інституту овочівництва і баштанництва НААН

Анотація. Розглянуто проблему розширення асортименту овочевих продукцій за рахунок створення конкурентоздатних сортів магношаровидних видів рослин, зокрема мангольду (буряку листкового). Висвітлено метод створення нового сорту мангольду Кобзар, наведено його господарську характеристику та морфолого-ідентифікаційні ознаки. Урожайність харчової маси сорту Кобзар 50 т/га, сорт стійкий до стеблужання у перший рік вирощування, коренеплоди вирізняються високою лежкістю в період зберігання маточників і забезпечують придатність до використання в якості продукції разом з коренеплодом. Новий сорт рекомендований для вирощування в агроформуваннях усіх форм власності і господарювання та у приватному секторі в зонах Лісостепу і Полісся України у відкритому і закритому (вигонка зеленої маси із коренеплодів у несеzonний період) ґрунті.

Вступ. Сучасне розуміння раціонального та правильного харчування передбачає споживання не тільки достатньої кількості овочевих продукцій, а й розширення її асортименту. Це дозволяє урізноманітнити харчування, подовжити період споживання вітамінної продукції, в деякій мірі подолати сезонний характер її надходження. Для цього необхідно удосконалювати структуру вирощування і споживання овочів за рахунок уведення в культуру нових цінних видів овочевих рослин, створення сортів магношаровидних видів рослин для різних зон вирощування з метою розширення асарту їх розповсюдження і вирощування у вирощуванні.

До цінних овочевих культур належить мангольд (буряк листковий) (*Beta vulgaris* L. var. *seidal*. (Ulitch), який на сьогодні мало поширений в